

**Д. С. Мартишин
А. І. Богданенко
Є. О. Романенко**

**МІСІЯ
УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я
В СУЧАСНОМУ СВІТІ**

Київ
2022

УДК 271.222(477)-12-67-766

M29

Рецензенти: *Ян Шафін*, (prof. ThDr. Ján Šafin, PhD.),
доктор теології, професор, протоієрей
В. М. Воронін, доктор історичних наук,
професор
М. Ф. Головатий, доктор політичних наук,
професор

Мартишин Д. С., Богданенко А. І., Романенко Є. О.
M29 Місія Українського Православ'я в сучасному світі.
Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 130 с.

ISBN 978-617-520-246-3

Висвітлено питання священної місії Українського Православ'я в умовах викликів сучасної цивілізації, реальні проблеми соціального вчення християнства, певні фрагменти історії Православних Церков України (УПЦ і ПЦУ) з урахуванням специфіки релігійного плюралізму України. Проаналізовано питання теології, катехізації, місіології, соціального служіння.

Для широкої читацької аудиторії, яку цікавлять питання діалогу державного управління, політології, соціального вчення Православної Церкви і релігієзнавства.

УДК 271.222(477)-12-67-766

© Д. С. Мартишин, А. І. Богданенко,
Є. О. Романенко, 2022

© Видавництво Ліра-К, 2022

ISBN 978-617-520-246-3

“Міжрелігійний діалог можливий лише в душі поваги, чуйності та відповідальності... На релігійних лідерах лежить особлива відповідальність – не вводити в оману та провокувати”.

Його Всесвятість
Варфоломій I (Архондоніс),
Вселенський Патріарх

Важливі тенденції в сучасній соціальній думці Православної Церкви та суспільно-політичні явища в українському суспільстві вимагають виразної та адекватної викликам часу наукової відповіді від представників християнської теології та світської науки. Історичні питання церковної місії цілком досліджені, але не всі концептуальні питання богослов'я місії Українського Православ'я інтегровані в контекст сучасної богословської науки і державного управління. Проблему соціальної доктрини Православної Церкви щодо викликів сучасного світу розроблено вельми фрагментарно. Спеціальних праць за цією тематикою існує дуже мало. Попри досить найдетальніше розроблення питань історії християнства, релігієзнавства, літургійної думки можна констатувати, що в богословській літературі соціальна проблематика майже не розглядалася.

У літературі порушено лише окремі політичні аспекти взаємодії держави і Церкви, історії соціальних рухів Християнських Церков. Найявні численні праці світських науковців і богословів присвячені суто історичній проблематиці. У більшості таких праць аналізуються лише літописи минулого, життєписи святих, церковних ієрархів, державних керманів світу. Християнська соціальна думка і місіологія Українських Православних Церков вивчена значно меншою мірою.

Переконані, що питання християнської місії, соціальної доктрини мають ключове значення для православної богословської думки й духовної культури людства. Йдеться про взаємодію Церкви, держави і суспільства, християнства і культури, про той спосіб життя, що сформований і вихований християнством і який завжди був істотним і фактично єдиним способом біблійного ставлення до світу. Отже, цілком очевидно, що сучасна богословська думка Українського Православ'я особливо потребує усвідомлення головних мотивів глобальної християнської місії в сучасному світі.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених історії Церкви, місіонерства, катехізації, питання теоретико-методологічних підвалів християнської місії вивчені християнським богослов'ям не цілком ґрунтовно. Питання християнської місії передбачають осмис-

лення Православної Церкви як реальності, що перебуває в реаліях земного світу (культури, науки, економіки, політики, мистецтва, живопису, літератури), в історичному часі життя людства. У церковному документі Вселенського Патріархату “За життя світу. На шляху до соціального етосу Православної Церкви”¹, який містить загальні відомості про соціальну доктрину християнства, йдеться про те, що “Церква завжди залишається чужою будь-якому людському устрою та визнає, що будь-який людський уряд підзвітний суду Божому. Християни можуть – і часто зобов’язані – брати участь у політичному житті суспільств, у яких вони живуть, але завжди мають робити це як слуги правди й милості Царства Божого”².

Важко не погодитися із професором Київської духовної академії, протоієреєм Віталієм Косовським: “Людство живе в пізній час історії, коли світ стоїть перед дилемою: або він відчинить двері в якісно інше майбутнє – або майбутнього в нього не буде зовсім”³. На думку відомого церковного діяча, сучасна людина обирає два шляхи розвитку: усвідомлено віддає себе в руки антихриста та його беззаконь, або самовіддано і мужньо бореться за ідеали, силу і правду Христа, але не лише на папері в рамках богословсько-філософських конференцій, чи у форматі телевізійних політичних шоу, а, насамперед, у реальності духо-

вно-культурного і соціально-політичного життя сучасного людства.

Соціальне служіння Православної Церкви полягає не у запереченні світу, культури, цивілізації, а у ствердженні та прийнятті світобудови (суспільства) об'єкта божественної любові. Церква – це місіонерська громада, метою якої є спасіння світу, а не від світу. Церква як явлення таїнства зустрічі з Христом постає у православному досвіді та віровченні як запорука світової глобальної евангелізації і постійного проголошення Благої Звістки. Православна Церква є місіонерським об'єднанням, покликаним Богом до проповіді Євангелія та ведення постійного діалогу із зовнішнім світом.

“Протягом історії християни жили за різних форм правління – в імперіях, тоталітарних режимах, ліберальних демократіях, у країнах із християнськими засадами або іншими державними віросповіданнями, в секулярних державах, декотрі з яких виявляли приязнь до інституційної Церкви, інші – ворожість, треті – байдужість. Однак, незалежно від того, якому політичному режиму вони підпорядковані, християни почувуються вдома насамперед тоді, коли звершують (відкрито або потай) Святу Євхаристію, під час якої вони покликані “відкласти житейські піклування” (Божественна літургія святителя Іоанна Золотоустого) й увійти одночасно і в єдність Тіла

Христового в історії, і в позаісторичну радість Царства Божого. Євхаристія, в якій беруть участь вірні, щораз наново вибудовує правдивий християнський устрій й сяє як ікона Царства Божого, що має втілитися у спасенному, преображеному і прославленому творінні”⁴.

Саме сьогодні, як ніколи, християни уявляють себе народом Божим, обраним Богом для здійснення особливої духовної і навіть політичної місії у світі. Тобто, ми бачимо, як через осмислення і переживання церковних свят, історичних подій християнства, вивчення житія святих створюється певна духовна картина світу, яка надихає людей на певні досягнення в культурі, історії і навіть у політиці. Інакше кажучи, християни є свідками того, що церковне життя має матеріальну силу, бо реально впливає на життя сучасних людей, визначає їхні духовні уявлення, прагнення, цінності та вчинки. Отже, церковне життя, окрім суто молитви, богослужіння, читання Святого Письма, вивчення теологічної думки світу, містить в собі також і соціальні вектори розвитку суспільства.

Християнство закликає всю світову спільноту не захоплюватися геополітичними, природними, географічними та етнічними відмінностями життя різних народів, а пам'ятати про Христа і Євангеліє. Римський Папа Франциск (Хорхе Маріо Бергольйо) наголошує, що “Церква має своє ко-

ріння у вченні апостолів – автентичних свідків Христа, але невгамовно дивиться у майбутнє, твердо усвідомлює те, що послана Ісусом, що є місійною. Церква, яка замикається в собі і в минулому, зраджує своїй ідентичності”⁵. Церква нагадує кожній віруючій людині про християнську місію, церковну комунікацію, спасіння усього людства у Христі і цілісність християнського духовного буття. Радість життя з Христом оновлює усі сфери людського існування. Християнство навчає нас розумінню того, що місія свідчення у сучасному світі про Христа є не лише основою життя Церкви як громади, соціальної організації, але й осердям духовного життя кожного православного християнина. Церква саме тому й зветься апостольською, бо несе апостольську віру людству, так само, як колись святі апостоли свідчили про повноту, оновлення, покаяння і радість буття з Богом. Водночас варто усвідомити, що місія Церкви не може зводитися лише до храмового богослужіння і церковної проповіді у храмі. Християнська місія передбачає служіння, тобто свідоцтво про Христа в усіх сферах людської життєдіяльності. Тобто, християнин, займаючись питаннями науки, культури, освіти, журналістики, бізнесу, політики, медицини, має думати, діяти, жити, рухатися та приймати відповідальні рішення у світлі Євангельського Одкровення⁶.

Архієпископ Кентерберійський Роуен Вільямс нагадує, що місіонер повинен уміти мовчати, придивлятися і до інших дивних звичаїв, не виражати обурення, якщо щось йому не до смаку. Не прагнути передчасного богословського про-світлення увести іншу мову, культурні парадигми світосприйняття та людську поведінку у хри-стианські рамки. І, головне, “пам’ятати, що його власне розуміння чужого згодом може змінитися і поглибитися”⁷. Місія Церкви полягає у наближен-ні до сучасного стражденного світу, зрозуміти су-часну людину, її проблеми, прагнення й інтереси, а головне – освятити, оновити, одухотворити її буття світлом християнської віри та зігріти те-плом Христової любові. Християнство постійно несе новий зміст у старий спосіб життя усього людства.

Зрозуміло, що без духовного підґрунтя, духо-вної ідеї, творчості, креативних рішень не може повноцінно існувати і духовно розвиватися будь-яка людина. Розвиток людини, усвідомлення її свободи, творчості і духовне відродження особис-тості в цілому без духовних ідей, вищих сенсів буття на основі релігійних переконань так само неможливі, як життя тіла без душі. Відзначаючи церковні свята, християнин розширює кордони свого світосприйняття і долає хибні уявлення про місію Церкви. Визнаємо, що в сучасній масовій свідомості існує думка, що місія Церкви, як пра-

вило, пов'язана лише з місіонерською діяльністю серед диких племен Африки. Таке спрощене розуміння не лише викривляє сутність проблеми, але й зменшує глобальну, кардинальну, інтеграційну трансформацію, яку Церква Христова надає сучасному глобальному світу. Треба сміливо і відповідально сказати, що Православна Церква перестає бути місіонерською громадою Христа, втрачає свою священну місію, якщо вона замикається у стінах лише храму, монастиря та обмежує свою діяльність лише здійсненням богослужіння та проповіддю в церковній огорожі.

Діяльність Церкви, як ніколи, має бути різноманітною та супроводжуватися особливим підходом до кожної категорії суспільства, до якого Церква звертає свою проповідь про Христа. Місія Церкви завжди прямо пов'язана з певним духовним, культурним, місіонерським, політичним і соціальним типом поведінки християнина у складних та суперечливих умовах сучасної цивілізації. “Звичайно, православні християни також не повинні боятися реальності культурного та соціального плюралізму. Їм належить радше радіти динамічному сполученню людських культур у сучасному світі, яке є одним із найбільших здобутків нашого часу, і сприймати як благословення те, що всі людські культури, в усьому їхньому розмаїтті та усій красі, дедалі частіше поділяють спільний громадянський і політичний простір.

**Варфоломій I (Архондоніс), Архієпископ Константинополя –
Нового Риму і Вселенський Патріарх
та єпископ Іларіон (Рудник), Місцевлюститель Митрополічної
кафедри Української Православної Церкви Канади**

**Протоієрей Віталій Косовський,
професор Київської духовної академії**

